

J. Reijnders:

De nachtrust van spreeuwen

Over de slaapvluchten en de slaappleaatsen van spreeuwen is in *Natura* al veel geschreven, doch het betoog van de heer Walrecht in het mei-nummer over spreeuwen-slaappleaatsen is, voor iemand die het gedrag van spreeuwen heeft geobserveerd, wel zeer aanvechtbaar. In zijn artikel veronderstelt de schrijver een onwezenlijk grote invloed van de factor licht. Wij lezen o.a. over de lokkende werking van de lichtconcentratie in de binnenstad; van spreeuwen die in de ban van de lichtwolk boven de stad geraken; dat ze letterlijk „tegen de lamp” vliegen en dat de lichtdrempel de vogels neerslaat tot diep in de slaappleaats.

Bovendien wordt verondersteld dat de invloed van het licht tijdens de slaapvluchten een kans geeft dat de spreeuwen een bepaalde slaappleaats niet kunnen bereiken, of wel... er overheen vliegen. Tenslotte willen we de volgende zin citeren: „het is o.i. hier de juiste plaats te gaan vermoeden, dat de sterke concentratie van licht boven onze steden in de wintertijd een dergelijk ‚de spreeuwen in de lucht houdende’ of ‚voorlopig tot neerzetten dwingende’ invloed uitoefent, die bij verder doordonkeren de spreeuwen noopt zich ‚ergens ter plaatse’ te concentreren in een daár te kiezen slaapgebied, daar de concentratie zelf punt 1 is en de slaappleaats punt 2.”

Vermoedelijk heeft de schrijver nimmer het gedrag van spreeuwen op de slaappleaats in de grote stad bestudeerd, anders zou hij dit alles nooit geschreven hebben. Op welke gronden hij de hoofdlijnen van de heer Frieswijk over dit onderwerp voorlopig als verkeerd getrokken wil beschouwen is mij dan ook een raadsel. Uit het artikel van Frieswijk en Bresser in „De Levende Natuur” van mei 1961 blijkt duidelijk, dat deze ervaren en kritische veldornithologen zeer dikwijls bij diverse spreeuwenslaappleaatsen nauwkeurige observaties hebben verricht. Bovendien hebben zij van dit onderwerp een intensieve literatuurstudie gemaakt.

Gaarne wil ik opbouwende kritiek leveren en mijn mening over het een en ander weergeven. Inderdaad kunnen spreeuwen tegen de lamp vliegen, maar deze lamp is dan een vuurtoren, die de vogels aantrekt gedurende donkere nachten tijdens de herfsttrek. Maar de spreeuwen, die in de stad slapen arriveren daar op de slaappleaatsen reeds lang voordat de illuminatie enige invloed zou kunnen gaan uitoefenen. De klassieke winterslaappleaats in Amsterdam ligt in de bomen bij het Victoria-hotel tegenover het Centraal Station. En de spreeuwen vliegen daar uit allerlei richtingen rechtstreeks op aan, in grote troepen, in kleine groepjes en zelfs individueel. Dit is geen willekeurige concentratie ergens ter plaatse, het is vrijwel elke winter in dezelfde bomen.

Wij weten niet precies welke eisen de spreeuwen aan de slaappleaats stellen. De stad biedt in de winter extra beschutting tegen koude en wind en daaruit verklaart men wel de voorkeur voor het slapen in de stad tijdens deze periode. In het Centraal Station slapen de spreeuwen hoog onder de overkapping op een relatief donkere, warme en luwe plaats. In een hangar op Schiphol bevindt zich een slaappleaats op een hoge, donkere, rustige en vooral warme plaats tussen de verwarmingsbuizen. Tijdens een vorstperiode werd deze slaappleaats verlaten en sliepen de vogels in uitstromingskasten van de verwarming. Ik vermoed dat vooral de temperatuur een belangrijke rol speelt bij de keuze van een slaappleaats.

Om welke redenen verwisselen de spreeuwen geregeld van slaappleaats? Behalve de wisselende voorkeur in de loop der seizoenen, zijn hier beslist de trekbewegingen van deze vogels van groot belang. Na het broedseizoen ontstaat al een „voortrek”; van eind augustus tot in november volgt dan de herfsttrek en in de maanden februari tot mei vindt de voorjaarstrek plaats. Gedurende de periode van november tot februari verblijft in ons land een spreeuwenbevolking bestaande uit standvogels en overwinteraars. Maar ook deze vogels blijven mobiel, want onder invloed van de koude ontstaan opschuivingen, die bij plotseling invallende vorst zelfs in „rushes” overgaan.

Ook de ligging van de fourageergebieden is van invloed op de te gebruiken slaappleaats. 's Winters zullen de spreeuwen meer in de stad of in de directe omgeving hiervan hun voedsel zoeken. Tevens komt het voor, dat voedselterreinen van spreeuwen van verschillende slaappleaatsen elkaar overlappen. Dit laatste werd geconstateerd door de heren Spaans en Swennen tijdens het vangen van spreeuwen op de slaappleaats in Den Haag gedurende de winter 1958-1959. Uit hun verslag in D.L.N. van januari 1962 blijkt ook, dat het winterkwartier van een individuele spreeuw vrij groot kan zijn. De onderzochte slaappleaats bleek een overnachtingsplaats te zijn van een steeds wisselend spreeuwegezelschap.